

Artikel fra Berlingske Tidende for den 22. december 1981

Lov er ikke ret

Af Steen A. Cold
projektleder, cand.jur.

Hele den diskussion, der efterfulgte landsrettens afgørelse i Glistrup-sagen, skiltes i den i forvejen politiserede valgtid i et alt for absolut: var det jura eller var det politik? Hermed berøres et alment problem: Hvor absolut er den almindelige magtadskillelse i Danmark mellem lovgivning, forvaltning og domsmyndighed? Det er formentlig forkert at tro, at politik og ret her på overfladen skulle have forbundet sig ved, at en minister på telefonen havde søgt at intimidere en dommer. Men det er lige så forkert at se bort fra, at grundlovens tre magtadskilte selvstændige institutioner dybere nede hænger sammen, fordi de naturligt nok hviler på et fælles grundlag og står i det samme Danmark.

Juristerne taler alene om skatteret og strafferet. Men hvorledes kunne så underret og landsret være så forskellige? Helt naturligt fordi retsanvendelse ikke bare er entydig lovanvendelse. Det er sjældent så enkelt, at man med et bramfrit amerikansk udtryk kan sige, at man tager loven og virkeligheden og lægger dem ved siden af hinanden og ser, om de er »i vinkel«. Om »fiktive midler« er »egentlige midler« i Glistrup-sammenhængen, står ikke i skatteloven. Og om forseelsen var grov eller ikke, står ikke i straffeloven. Der står kun, hvad dommeren bør gøre, hvis tilfældet er groft. Hvorledes fører man da virkeligheden ind under loven, når det ikke fremgår af den selv? Det gør man ved et *skøn*. Og dét er *ikke* i strid med grundlovens bud om, at »dommeren i sit kald alene skal rette sig efter loven«, for for det første er retskilderne ikke bare den skrevne lov, og for det andet er forholdet til virkeligheden ikke afgjort i loven. Kun betyder det, at en ministers påbud i telefonen ikke ville være en gyldig retskilde.

Man siger, at domstolene fastslår, hvad der er strafbart, ved at *følge* gældende ret. Det får én til at tro, at »gældende ret« er noget, der eksisterer i og med sig selv uden for domstolene. Men snarere burde man sige, at domstolene *fastslår*, hvad der er gældende ret. For nok *anvender* de ofte den kendte ret, men ofte *skaber* de også ny ret. Det betyder ikke, at de er som de embedsmænd i Søren Karups øjne, der ikke administrerer, men utilbørligt politiserer på egen boldgade. Det betyder, at domsafsigelser slet ikke kan ske på så mange endegyldige præmisser, at de lige så godt kunne komme mekanisk ud af en edb-maskine, men er selvstændige bedømmelser, der udspringer af dommerens frie overbevisning i stadig nye situationer.

Hos administrationsmagten er »skøn« et positivt ord, bl.a. fordi domstolene ikke kan efterprøve det. Hos domstolene taler man mindre om »skønnet«, fordi det forekommer subjektivt og derfor vilkårligt. Når forvaltningsmennesket skal finde tilskyndelse til sit skøn, stiger det til vejrs og prøver at fornemme den øverste politiske ledelses aktuelle sindelag. Når dommeren derimod skal udøve sit skøn, skal han synke til bunds i sig selv og fornemme, hvad der er ret og rimeligt. Hvor får han nu den fornemmelse fra? Den får han fra *almindeligheden*. For når dette skøn skal udøves, må det udøves med det almindelige sindelag. Og herved bliver spørgsmålet i al almindelighed en sag om *moral*. Dommerens overbevisning er på én gang produkt af den almindelige bedømmelse i landet og skal tillige med sine bedømmelser præge den almindelige overbevisning.

Det er en almindelig overbevisning, at magten i landet ikke alene hviler på magtanvendelse, men må modsvares af en indforståethed og loyalitet, som gensidigt knytter institution og befolkning sammen. Det er det, der i retslæren hedder »individets moralske selvstyre«, hvilket er noget godt, men f.eks. i